

Kmotra Smrť a zázračný lekár

Kde bolo, tam bolo, v jednej tesnej doline bolo, do ktorej celý boží deň leda raz slnce nakuklo. Stál tam drevený domček a v tom domčeku býval ovčiar, Čo mal na každý prst dvoje detí, ale chleba už nemal, ani Čo by za necht spratalo sa. Dakedy, vraj, mával sa dobre a živil sa ovčím mliekom aj mäsom; ba i chleba ešte nakúpil, keď tak pri konci týždňa zanesol hrudy syra, oštiepky a parenice do mesta a tam všetko za dobrú cenu popredal. Ale toľké deti kohože by nevyjedli? Pomaly pomíňali sa všetky ovce na zárez a syra nebolo ako dorábať, nebolo teda kde vziať ani do seba ani na seba. A keď už potom ani na prsty nedali sa vyrátať tie páriky (hladných deťúreniec, ale žena zľahla mu už s dvadsiatym štvrtým, vtedy ešte len bola bieda nad biedy! Nikto viac neobzrel sa oňho. Deti vrešťali, ktoré na peci, ktoré pod pecou, ktoré v ktorom kúte. Žena stenala na slame a len to jedno honila, čo z toho bude, keď im už nemá kto ani to dieťa do krstu zaniest'. Ovčiar by bol deti ešte voliaško spokojil, aby len šli spať, že naráno najedia sa po hrdlo, bo že bude krstenie, ale tá žena, tá mu už len húdla a uspokojit' sa nedajbože!

Pod' on ešte raz po všetkých susedoch a známých modlikat' sa, ale veru v ten večer nadarmo sa ustával. Nevrátil sa ani domov, ale pustil sa do pustej noci, že koho stretne, toho volat' si bude vo kmotry. Kráča, stúpa a znoj mu tečie z Čela! Už mohlo byť okolo polnoci a ešte živej duše nestretol. Všetka jeho bieda poschodila mu na pamäť a začal božekať, bedákať, z čoho on na ráno to krstenie pripraví, ako on ukáže sa žene na oči bez tých kmotrov.

Raz ozve sa mu za chrptom hlas:

"Nenáhli, neujdeš!"

Ozrie sa - a tu len tak zmihoce sa mu v očiach stvora vysoká, vyziabla, bielou plachtou zastretá, ako Čo by aj tam bola, aj nebola.

"Milý mocný bože! Ktože si, čože si tu pri mne?" zavzdychlo sa mu.

"To nikdy neopytuj sa, kto som, Čo som," vraví tá stvora. „Ja som naveky každému človeku za chrptom! Povedz radšej, čo tak božekáš a bedákaš?!"*

Tu vyrozprával bedár všetku svoju biedu, lebo jemu už všetko jedno bolo komu, len či už mal, ako vyžalovať sa tak od srdca.

"Keďže je tak," povie tá stvora, „ja ti už len pomôžem. Ale vidíš, dar za dar a zadarmo nič. Nuž aj ty mne voľač kvôli urobíš. Idem ja až hen spoza mora a prvý raz na svete ustala som, čo náhlím sa sem za horu do mesta. Ak ma na chrpte zanesieš a čo len pred bránu, pomôžem ti, ibaže nesmieš zastenať, že som ti ťažká. Ak raz zjajkneš podo mnou, nebude z nášho kmotrovstva nič."

Utrápený bedár zdvihol oči a tu zdalo sa mu mesto už len na tri kroky.

"Ej," pomyslel si, "bol by aj to beťah, ak by mne táto chuderka mala oťažiet' na tých dakol'ko krokov, ved' ja dakedy vláčil som centy syra na pleciach." - Ihneď privolil.

Stará chuderka bola mu už na chrpte a zdala sa mu byť ľahučkou ako pierce. Krotí s ňou prvý krok, tu mu oťažie ako sto centov a kolená podlomila sa mu.

"Človeče, či som ti ťažká?" opytuje sa stará.

"Ach, nie!" chcel povedať zrezka, ale ledva to vystenal. V tom okamžení odľahčela mu ani pierce.

Kročí druhý krok a kolená podlamujú sa mu zase; bo tá na tom chrpte oťažie mu ešte raz toľme a len opytuje sa, akoby nič nebolo:

"Človeče, či som ti ťažká?"

Ledva vysilil z hrdla, že "nie", ale v tom okamžení zdalo sa mu, že už nič nenesie.

Kročí tretí krok, ale ho dokročiť nevládze, bo tá na chrpte priľahne naňho toľkou ťarchou, že len zadusiť a zadusiť. A ešte opytuje sa:

"Človeče, či som ti ťažká?"

"Jaj, bože môj!" skríkne človek od ľaku, bo už inak neprichodilo mu, kremä priznať sa, že je veru ťažká. Ale vtom i bremä zmizlo, i vidí on, že sú veru už pred bránou.

Ozrie sa na tú divnú stvoru a vidí ju pred sebou všetkým činom takú, ako už o nej slýchal: temä holé, miesto očí jamy, čo by päst' vošla do nich, miesto nosa len diera doprostred tvári, zuby ako koly, hrdlo iba kostonky, rebrá holé, nohy ako dve palice, v dlhej suchej ruke ostrá kosa - a celá kostrba, čo pohne sa, to kosti hrkocú, akoby zosypať sa mali na hromadu.

I uhádne, že to pokonná kmotra každého Človeka - Smrť! Chce utekať, ale nohy prikovane k zemi, chce volať na ratu, ale mu jazyk onemie- A Smrť ozve sa:

"Mňa si niesol, človeče, a vidíš, že i mňa uniesť vládzeš. Ja som tvoja kmotra naveky. Ale tebe budem od týchto čias ešte vernejšou ako trebárs komu druhému. A neboj sa ma, čo som sľúbila, splním, len či si nepovedal, že som ti ťažká. Žeby som ukázala sa naráno za bieleho dňa pri krste tvojho decka, o tom síce nech ani nesníva sa ti. Lež poradím ti, ako aj kmotrov dostaneš, aj detí nachováš, aj pôložnicu opatříš, aj sám dobre obstojíš. Len ani jedinkého slova nepuť pomimo, čo ti ďalej poviem."

"Počujže teda," rečie Smrť. "V tomto meste leží kráľ chorý na úmor. Ani mu dokonat', ani mu ožiť, kým ja k nemu nekročím. Nahlo mi bolo ešte len pred chvíľkou zoťat' ho mojou kosou, ale pristavilo ma tvoje božekanie. Tebe kvôli mu nateraz odpúšťam. Naber si ty tej zelinky, čo tu okolo rastie, kadiaľ si ma niesol. Id' s ňou rovno do paláca a oznám sa, že ty kráľovi pomôžeš. Mňa uvidíš stáť pri jeho nohách. Nuž len pospieš si a pomáj tú zelinku chorému nad hlavou! Ja odstúpim a ten stane na nohy. Dajú ti hneď, Čo si zažiadaš, ty ale zažiadaš si, len koľko ti treba, aby si aj ženu aj deti opatril. - A od týchto čias toto bude tvoje remeslo. Budú ťa rozvázať na všetky strany ku chorým, pri každom iba na to pozoruj, či mňa pri nohách a či pri hlave človeka zazrieš. Keď budem pri nohách, urobíš, ako ti pri tomto prvom kážem a každý ozdravie, keď ale ja pri hlave chorého zastanem, ten je už môj, tomu už dohára, ty iba stan si k nemu a prežehnaj ho, aj seba. No ale budem ti

na pomoci a ty v krátkom čase zbohatneš. Iba vieš čo, človeče? Chráň sa lakomstva, lebo zhyneš!"

Vtom zadul tichý raňajší vetrík a o kmotre Smrti nebolo viac ani šľaku ani znaku.

"Pane bože, či to len tak snilo sa mi a či bolo naozaj?" zavzdychol si človek. "A veru najskôr bude to naozaj, lebo ma ešte všetko telo bolí, čo som ju niesol."

Bieda ho i krém toho poháňala, nuž chytrý nazbieral tej zelinky tam, kadiaľ tú Smrť niesol, a poponáhľal sa do mesta, pravo do kráľovského paláca. - Tam bolo plno ľudstva nahrnutého, čo už od večera iba na to striehli, kedy kráľ dušu pustí. Všetci iba na prstoch chodili, ale nebránili ani cudziemu človeku prísť až ku posteli. Kmotra Smrť stála pri nohách. Nikto ju nevidel, iba nás bedár a ten zaradoval sa, keď mu ešte aj pokývla, aby len urobil, čo urobiť má. Pomalú zelinku kráľovi nad hlavou - a hľa! milá vôňa miesto umrlčiny rozniesla sa po celej palote. Smrti už nebolo a milý kráľ posadil sa a pýtal jest'. O chvíľku obliekol sa a chodil ako celkom zdravý. Všetko to vypratало sa von, ostal tam dnu kremä nás zázračný lekár a 'kráľovi domáci.

"No, človeče, kto si, odkiaľ si, nevieme," hovoril kráľ, "ale ktokoľvek si, dobrý skutok si urobil nado mnou, len čo už teraz žiadaš za tvoje ustávanie?"

Bedár rozpovedal kráľovi všetku svoju biedu. Kráľ hneď kázal priať do koča, nasypal mu plný koč peňazí a riekol:

"Id'že teda, keď ti je tak naponáhlo. Zavolaj si kmotrov, viem, že ti už prídu. Na krstanie zavolaš trebárs aj mňa, miesto toho, čo bys' mne ty bol býval na kare. A len nezabývaj aj druhým tak pomáhať ako mne."

Od toho času bolo všetko inak u dakedajšieho bedára z dreveného dumku v tesnej doline. On stal sa zázračným lekárom, vychýreným na všetky strany sveta. Bo kmotra Smrť pomáhala mu verne, a 'kde zavolali ho liečiť, tam len k nohám chorých stávala. Ľahko mu bolo zázračnú zelinku pomáť a peniažky odkladať, Z tesnej doliny preniesol sa na bývanie do mesta, z drevenej chyžky do hrdých svetlíc. O biede a smrti ani chýru v jeho dome?. Kmotra jeho k nemu sni nenakukla.

Ale čože, keď to človek i stvrдне i zhrдне, len či dobre vodí sa mu! Dakedajší bedár z tesnej doliny v meste tiež zhrdol i stvrdol. Zbohatnúť kremä tých liečil, čo mu vopred dobre platili. To kmotru Smrť mrzelo. Jednak ho vopred varovala, aby chránil sa lakomstva, lebo že zhyne. Ani inšie neostávalo už naposled, len aby toto naplnilo sa aj na ňom.

Raz ochorel zase ten istý kráľ, čo prv. Vyhlásili všade, že kto by ho vyliečil, dostane plné vrece dukátov.

"Plné vrece dukátov!" to šklblo našim lakomcom. Pod' on pravo do kráľovej paloty. Ale tu ešte len dvere otváral, už mu kmotra Smrť od hlavy kráľovej pohrozila, že on tam viac prístupu nemá. Iným časom bol by bál sa prestúpiť jej zákaz. Hej, ale teraz tam stálo aj plné vrece dukátov pre toho, kto by od kráľa smrť odvrátil. Nehľadel on na smrť, iba na to vrece. Rozkázal hneď štyrom mocným chlapom, aby postel' pochytili a odrazu zvrtili, žeby krát dostal sa nohami k jeho kmotre. Sám ale priskočil už teraz k hlave kráľovej, pomalú nad ňou zázračnú zelinku, prv ako kmotra Smrť z miesta na miesto preskočiť mohla - a milý kráľ ozdravel aj teraz.

Bolo to už k večeru a zdravý kráľ zdržiaval nášho zázračného lekára u seba, že kde by šiel proti noci. Ale lakomca páľili tie dukáty, chcel ich čím skôr doma na hrbke mať. Nedal zadržať sa, pobral sa nočnou hodinou do domu.

Ide, ide, a čím ďalej ide, to väčší mrak padá na hory. Nevidí už ani pred seba, ani za seba. Nie div, že cestu pomýlil a zblúdil, ani sám nevedel kde. Zamotal sa do jednej tesnej doliny a na konci k jednej temnej diere. V strachu pred nocou utiahol sa do nej. A tu ti, ako na varte, stojí kmotra Smrť pred ním a víta si ho:

"Vitaj, kmotriček môj premilený, vitaj! Dávno čakám v tomto mojom paláci už len na teba. No keď si mi len došiel! Ale nestrachuj sa ma ani najmenšie, veď mňa jednak žiaden neobide, ani ty si ma raz obísť nemohol. Ale ani o to neboj sa, že by u mňa svetla nebolo. No, čo desíš sa!"

A tu pojala ho pekne za ruku a voviedla ďalej dnu ako do nejakej paloty. Tam ako v nejakom nádhernom kostole plno voskových sviec horí po stenách navešaných: jedny ešte len Čo zažínajú sa, druhé už blčia, ako najkrajšie a veselo, tretie spolovice už odhorené, nešľahajú už tak plameňom, ale svietia a horia ticho, pomenšie, štvrté rozlievajú sa a dohárajú.

Nášmu človeku vzdychlo sa tu zhlboka! Keď trocha opamätal sa, zhodil z pleca to vrece dukátov, pod ktorým paril ga až dotiaľ. Potom posmelil sa a začal takto aj opytovať sa o jednodruhom:

"Ale, kmotrička, čože vy to tu máte? Načože vám toľko tých sviec?"

"Hja, kmotriček môj, to je tak. V mojich palotách horí pre každého človeka svieca života. Ktorí rodia sa ešte len na svet, tých sviece teraz zažínajú sa, ktorí žijú a mladnú, tých sviece veselo horia, u ktorých už popoludní, tichšie im to svieti, a k večeru života, vidíš, že aj tuná každému dohára. Pozri naprostred paloty na tú veľikú sviecu, tú zažala som aj proti mojej vôli tomu kráľovi, ktorého si teraz vyliečil."

"A moja svieca že je ktorá?" opýta sa on naskoro.

"A veru tá vpravo, vedľa kráľovej sviece," povie mu Smrť.

A tá svieca ti mu už dohárala, len stol'ko, že nevyhasla. Milého lakomca iba striaslo, že Či by ozaj už len taký kústik toho mal! Začal prosiť a modlikať sa:

„Ach, kmotrička Smrť, lenže mi len zažnite aspoň pol sviečičky ešte. Rád by som si požiť pri týchto dukátikoch. Nože no, aspoň kým si ich domov zanesiem!"

Ale Smrť uprosiť sa nedala. Tu lakomec, čo nasilu chcel žiť, pochytil sám druhú sviecu a chcel si ju zažať na tej dohárajúcej. Ale čože? Ruky už triasli sa mu, iba čo dohárajúci knôtik sám si postrčil a vyhasil. Bolo po ňom!